

Федорчук Л. П.

*Кандидат філологічних наук, доцент кафедри телебачення і радіомовлення
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

УКРАЇНСЬКІ ТЕЛЕНОВИНИ ПРО ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНИ (КОНТЕНТ-АНАЛІЗ ЕФІРУ ЗА 2012Р.)

Представлено кількісні і якісні характеристики висвітлення теми взаємин «Україна—ЄС» на основі контент-аналізу вечірніх інформаційних випусків на 8 загальнонаціональних телеканалах та інформаційно-аналітичних підсумкових випусків на 7 телеканалах.

Ключові слова: моніторинг, інформаційний випуск, Європейський Союз, євроінтеграція.

2013 рік буде вирішальним для євроінтеграційного поступу України. Доля Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС вирішиться саме цього року. «Це—справді момент істини, цивілізаційний вибір, зробивши який, Україна визначить вектор свого розвитку на десятиріччя вперед»,—азначив Костянтин Єлісеєв, Представник України при ЄС [1].

Яким побачив Європейський Союз український глядач і наскільки поінформованим він є насамперед про відносини Україна—ЄС—дане дослідження. Метою дослідження є аналіз висвітлення образу Європейського Союзу в інформаційних випусках загальнонаціональних телеканалів України в 2012 р. Досягнення поставленої мети вимагає виконання наступних завдань:—опрацювання щотижневих звітів з моніторингу випусків новин;—визначення кількісних параметрів висвітлення образу ЄС;—визначення особливостей подання обраної теми, чинників, що впливають на її висвітлення;—виокремлення тематичних блоків (або складових образу);—характеристика змістовного наповнення сюжетів за найбільш поширеними темами;—визначення подій, що не були представлені в телеефірі, на відміну від інших ЗМІ.

Об'єктом дослідження є щотижневі звіти моніторингу інформаційних випусків на 8 загальнонаціональних каналах («Інтер», ІСТV,

«1+1», СТБ, Новий, Перший Національний, 5 канал, ТРК «Україна») та інформаційно-підсумкових тижневиків на 7 телеканалах (*«Інтер», ICTV, «1+1», ТВі, Перший Національний, 5 канал, ТРК «Україна»*) за період з 1 січня до 31 грудня 2012 р. Моніторинг здійснюється громадською організацією «Телекритика» [2]. Удослідженні також використано окремі результати моніторингу Асоціації Української преси, насамперед аналіз тематики сюжетів. Вибір програм, каналів, ефірного часу і періоду моніторингу той самий [3]. Зауважимо також, що представлений аналіз стосується лише ефірної продукції, повідомлення на сайтах названих інформаційних телепрограм не бралися до уваги.

Частота висвітлення

Моніторинг АУП показує, що міжнародні політика і міжнародні відносини в середньому по всіх аналізованих каналах за місяць складають від 3 до 10% від числа всіх повідомлень як головна тема і від 2 до 7% як додаткова. Пік журналістської уваги до міжнародних подій і організації припадає на квітень (10,6% — головна тема, 8,6% — додаткова), а мінімум — у серпні 2012 р. (2,5% — головна тема; 2,1% — додаткова).

Моніторинг АУП дає ще один показник міжнародного розголосу українських подій — кількісний аналіз експертних думок. Коментарі з вуст міжнародних політиків, діячів, експертів та журналістів склали 4% у серпні, 13% у вересні, у жовтні — 9,5%, грудні — 7% від загального числа коментарів.

При цьому ЄС в блоці міжнародних новин посідає не перше місце. Максимальна частка теми «Україна—ЄС» припадає на квітень і червень — це 1% як головна новина і 1–1,3% як контекстуальна. При цьому у лютому, серпні і вересні 2012 р. тема «Україна—ЄС» жодного разу не стала головною у щоденних новинах. Для порівняння: висвітлення відносин «Україна-Росія» щомісяця в середньому складає 1%. З-поміж країн-членів ЄС на особливу увагу телевізійників заслужила Польща. Травень і червень — час підготовки і проведення ЄВРО-2012 — Польща за представленням в українських теленовинах практично була на рівних з Росією.

За даними моніторингу АУП, % міжнародного контексту політичних подій (це відсоток повідомлень, що містять відповідні власні назви від загального числа повідомлень) в Україні ілюструє вже названу тенденцію: безумовне лідерство Росії серед окремих країн. Її показник майже такий, як сумарний відсоток країн «Великої вісімки».

Таблиця 1
Міжнародний контекст подій (серпень-грудень 2012р.)

	серпень	вересень	жовтень	грудень	середній показник
Органи ЄС та їх лідери	0	1	2,5	2	1,4
Країни ЄС та їх лідери (крім «Великої вісімки»)	7	7	4,75	4	5,7
Країни «Великої вісімки» (крім Росії та США)	13	11	5,5	5	8,6
Росія та її лідери	5	8	8	12	8,3
США та їх лідери	3	3	4	4	3,5
Інші країни	10	12	7	14	10,8

Найчастіше згадувані в ефірах такі європейські організації та інституції ЄС: ПАРЄ, ОБСС, Європарламент, Європейська Комісія, Європейський Суд з прав людини. Мінімум або й взагалі не було інформації про діяльність Європейської Ради, Ради Міністрів ЄС, Європолу, Європейського центрального банку. Найбільш згадувані країни-члени ЄС в новинах: Франція, Німеччина, Великобританія, Польща.

Найчастіше в ефірі звучали синхроні таких європейських політиків, окрім глав-держав: Жан-Клод Мін'йон—президент ПАРЄ, Штефан Фюле—комісар ЄС з питань розширення та Європейської політики сусідства, Жозе Мануель Пінта Тейшейра—голова представництва Єврокомісії в Україні, Кетрін Ештон—Верховний представник ЄС

з питань спільної зовнішньої та безпекової політики. Значно менше український глядач чув позицію Президента Європарламенту Мартіна Шульца, президента Європейської ради Германа ван Ромпоя та голови Єврокомісії Жозе Мануель Баррозу.

Основні теми як складові образу

Аналіз звітів з моніторингу дозволив виділити наступні тематичні блоки як складові образу Європейського Союзу, поширюваного українськими теленовинами:— політика ЄС щодо України, перспективи євроінтеграції,— безвізовий режим між Україною і країнами-членами ЄС,— зона вільної торгівлі з ЄС,— економічна криза в єврозоні,— взаємини окремих країн-членів ЄС з Україною.

Тема відносин України з ЄС та проблеми на шляху євроінтеграції залишалась актуальною упродовж всього року.

Найменше ж уваги в теленовинах приділялось питанню безвізового режиму та економічним проблемам європейських країн.

Як у темі відносини «Україна-Росія» домігантою є газ, так у темі двосторонніх відносин України з ЄС лідером за згадуваннями є Юлія Тимошенко. Основний контекст— «вибіркове правосуддя» або «політичні в'язні стоять на перешкоді євроінтеграції України»— так виглядає проблема з точки зору владних представників ЄС, Ради Європи та ОБСЄ. Упродовж 2012 року для більшості контактів української влади з структурами ЄС та європейськими організаціями головним було саме питання ув'язнення лідерів опозиції.

Пропонуємо короткий огляд теми «Україна-ЄС» в хронологічному порядку.

Січень 2012р. ЄС мовчить, а от ПАРЄ приймає наприкінці місяця резолюцію щодо України. Цей документ містить першу в історії відносин Україна-Рада Європи погрозу застосувати санкції проти України. Ключові вимоги: звільнення 4 політиків (Тимошенко, Луценка, Іващенко і Корнійчука), реформування судової системи і зміна виборчого законодавства в контексті участі у виборах малих партій.

Глядачі провладних на той час телеканалів (Перший Національний, Інтер) у підсумкових інформаційно-аналітичних програмах взагалі про резолюцію нічого не почули. Три канали— «1+1», ICTV та «Україна» повідомили про цей факт дуже стисло, але визнали жорсткий тон документа.

А канали далекі від лояльності до влади— 5 канал та ТВі— показали насичену фактами і деталями картину подій у Страсбурзі. Обидва репортажі були написані журналістами з місця події і тому глядачі цих каналів

не лише почули думки авторів тексту резолюції, учасників обговорення та експертів з обох боків, але й побачили майже порожній зал Асамблеї, що ілюструє рівень зацікавленості євродепутатів у нашій країні.

Лютий 2012. ЄС стурбований відсутністю реакції України на січневу резолюцію ПАРЕ. Парламент, незважаючи на рекомендації ПАРЕ, статті 364 та 365 Кримінального кодексу України, за якими засуджено Юлію Тимошенко, не декриміналізував—на цьому наголошує комісар ЄС з питань розширення та Європейської політики сусідства Стефан ФЮЛЕ. Його попередник, экс-віце-президент Єврокомісії ГюнтерФерхойгенв інтерв'ю радіо DeutscheWelle заявляє про загрозу політичної ізоляції України, пов'язуючи це з ув'язненням экс-прем'єр-міністра України Ю. Тимошенко. Водночас політик припускає, що доля угоди про асоціацію України з ЄС залежатиме від парламентських виборів в Україні 2012 року і їх відповідності демократичним стандартам та принципам верховенства права. Регрес в європейській інтеграції України відзначив і Глава польського уряду Дональд Туск.

Показово, що українські тележурналісти не почули ні цих, ні десятка інших заяв європейських політиків. У лютому відносини Україна—ЄС не стали головними ні у щоденних випусках новин, ні у жодному з тижневиків цього місяця.

Хоча сайти аналізованих нами інформаційних телепрограм ці теми оприлюднювали, переважно з посиланнями на українські інформгентства. Для прикладу: про ЄС у лютому не було жодної згадки у випусках програми «Подобиці» (Інтер), але на сайті програми таких повідомлень 44—і це лише ті новини про ЄС, що стосуються України.

У березні топовою в цій темі стала реакція МЗС України на критичну заяву посла ЄС в Україні Жозеф Ману еля Тейшейри про невиконання Президентом В. Януковичем своїх обіцянок щодо покращення бізнес-клімату та боротьби з корупцією в Україні. Кілька днів поспіль теленовини інформували про офіційну переписку ЄС та МЗС України, всі українські тижневики приділили цій темі увагу 4 березня, оскільки заява-відповідь українського МЗС фактично спричинила міжнародний скандал. Нагадаємо, що МЗС України заявило, що озвучена позиція Тейшейри є перевищенням дипломатичних повноважень і його особистою думкою, а не офіційною позицією 27 країн-членів ЄС.

Цього ж місяця було кілька повідомлень про реакцію ЄС на вирок экс-міністру внутрішніх справ Юрію Луценку (27 лютого), але за числом згадувань Юлія Тимошенко і у березні була попереду. Інформаційними приводами стали заборона представникам Парламентської Асамблеї

ОБСЄ відвідати ув'язнену в Качанівській колонії (6 березня) та припис Європейського суду з прав людини (15 березня) про необхідність лікувати Тимошенко у спеціалізованому медичному закладі. Незважаючи на заяви в ефірі каналу ТВі шведських депутатів ПА ОБСЄ В. Дуглас та А. Ліндестам про політичний характер переслідувань Ю. Тимошенко, ПАРЄ офіційно не назвала її політв'язнем. Натомість 5-й канал та канал «Україна», посилаючись на керівника української делегації у ПАРЄ Івана Попеску, повідомили, що в ПАРЄ визнали відсутність політв'язнів в Україні.

У квітні Угоду про Асоціацію України в ЄС таки парафовано. Що це парафування часткове, провладні канали не повідомили. Український глядач з ефіру будь-якого з обраних для аналізу загальнонаціональних каналів міг дізнатися, що парафування—це суто технічний етап і означає він фінал роботи над текстом угоди з фіксацією цього моменту підписами на всіх сторінках документу. З-поміж багатьох домовленостей у різних сферах журналісти наголосили на двох—створення зони вільної торгівлі з ЄС та відсутність в документі гарантії членства України в Євросоюзі.

Факт парафування не зняв з порядку денного вимогу ЄС звільнити лідерів опозиції. Тільки тоді буде підписано Угоду—такі офіційні заяви зовнішньополітичних відомств Великобританії, Франції та Німеччини вже за кілька днів пролунали в телеефірі.

Цього ж місяця Європейський суд з прав людини слухав позов Луценка проти України.

У травні ЄС призупинив процес ратифікації Угоди про Асоціацію з Україною. Політичні переслідування в Україні зумовили і ще два серйозні кроки з боку Європи—один за одним 13 президентів відмовились приїжджати до Ялти на саміт країн Центральної Європи. І не менш численними були повідомлення цього місяця про можливий бойкот матчів Євро-2012 в Україні, що лунали як від імені лідерів окремих європейських країн, так і від керівництва інституцій ЄС. При цьому глядачі Першого телеканалу про зв'язок ув'язнення Тимошенко і рішення про бойкот жодного слова не почули. Натомість «1+1», «Україна» та 5 канал назвали причиною бойкоту побиття экс-прем'єра.

На фоні оголошеної В. Януковичем паузи у відносинах України з ЄС український прем'єр-міністр М. Азаров їде до Брюсселя на засідання Ради співробітництва Україна-ЄС. Якби глядач переглянув кілька різних випусків новин 15 травня, то зрозуміти ставлення ЄС до України на той момент було би важко. Адже Інтер заявляє, що Брюссель задоволений

поступом України на шляху до безвізового режиму і покращенням бізнес-клімату, а 5 канал повідомив, що ні президент Ради ЄС, ні голова Єврокомісії зустрічатися з українським прем'єром не захотіли.

А вже 24 травня Європарламент проголосував резолюцію щодо України з вимогою негайно звільнити засуджених за політичними мотивами і декриміналізувати відповідальність за політичні рішення. Те, що у документі названо три прізвища — Ю. Тимошенко, Ю. Луценко і В. Іващенко — телеканали не уточнюють. А от те, що ця резолюція суворіша за січневу, підкреслили більшість телеканалів. Канал ICTV наголосив, що вперше в офіційних документах ЄС було використано термін «ув'язнення з політичних мотивів». Ще один факт з резолюції — до бойкоту ЄВРО—2012 європарламентарі вирішили не закликати, залишивши рішення за кожним європейським лідером персонально.

Влітку все частіше зазвучали в ефірі заклики європейських політиків про необхідність проведення чесних парламентських виборів в Україні. Але окрім цього зацікавились в Європарламенті і фінансуванням єврочемпіонату з футболу. Українські телеканали повідомили про намір парламентаріїв розслідувати непрозоре використання коштів, виділених на ЄВРО-2012. Належить ця червнева заява євродепутаткам від Німеччини, які не лише вболівали у Харкові за рідну збірну з плакатами на підтримку Тимошенко, але й відвідали її у лікарні.

Незважаючи на обіцянки української влади провести чесні вибори, і єврокомісар Штефан Фюле і польський президент Броніслав Коморовський, які у вересні приїжджали до Києва, наголосили, що на заваді євроінтеграції України залишається справа Тимошенко.

Восени європейські лідери активно нагадували не лише про виборкове правосуддя, але й про таку європейську цінність як свобода слова. ОБСЄ, Рада Європи, Єврокомісія та кілька депутатів Європарламенту закликали Верховну Раду не приймати закон про наклеп.

В місяць виборів представники ЄС були особливо активні. Основними вимогами до української влади були — забезпечення рівного доступу до ЗМІ всіх учасників виборчого процесу та прозорість діяльності Центральної виборчої комісії. Джерелом інформації про українські вибори для ЄС стали висновки місії спостерігачів ОБСЄ. При цьому послі Польщі, Німеччини і Франції з екранів в один голос заявили, що проведення чесних виборів є важливою, але не єдиною умовою для подальшого підписання Угоди між ЄС та Україною. Значимо, що найчастіше повідомляли про реакцію західних політиків та інституцій на вибори в Україні три телеканали — ICTV, 5 канал та Інтер.

Листопад 2012 р. Європейський суд з прав людини визнав арешт Луценка до рішення суду незаконним, але це не завадило апеляційному суду у Києві підтвердити попередній вирок екс-міністру МВС. Про цей факт Інтер, Перший національний і Україна не повідомили у підсумкових випусках.

Грудень 2012 р. Загроза Митного союзу. Про взаємодію з цим утворенням заявив прем'єр Азаров на каналі «1+1», а візит до Москви Президента Януковича мав розставити крапки над «і» в цьому питанні. Топова для українських каналів тема подавалася в більшості випадків через призму перспектив євроінтеграції України. Цілком очевидним для глядача було розуміння, що членство в Митному союзі означає кінець 5-річним намаганням України ввійти в європейське співтовариство.

Показовим для досліджуваної теми є і той факт, що підсумовуючи рік, з 6 телеканалів лише 2 відзначили питання зовнішньої політики. 5 канал подією року назвав парафування угоди з ЄС, а канал ТВі проаналізував головні проблеми України за рік на міжнародній арені.

Проігноровані українськими теленовинами повідомлення

Інформаційні служби телеканалів не використовують офіційні сайти опозиційних партій як джерела інформації. Тому, на відміну, наприклад, від читача сайту УНІАН, глядач загальнонаціональних телеканалів так і не дізнався про результати поїздки у січні дочки Ю. Тимошенко на сесію ПАРЄ і інші двосторонні її зустрічі з дипломатами європейських країн.

У лютому теленовини не повідомили не лише про стурбованість ЄС щодо ігнорування резолюції ПАРЄ від 27 січня, а й про візит до Києва депутата Європарламенту від Чехії Сюзанни Ройтової, яка вивчала документи щодо стану здоров'я Юлії Тимошенко, та конференцію «Україна-ЄС: шлях вперед», що проходила 27 лютого у Брюсселі. Саме тоді Комісар ЄС з питань розширення та європейської політики сусідства Стефан Фюле нагадав Україні про виконання зобов'язань перед Енергетичним співтовариством.

У березні глядач так і не дізнався, що представники кількох політичних партій Німеччини заявили про необхідність відкласти країнам-членам ЄС будь-які плани щодо підписання Угоди про асоціацію з Україною щонайменше до проведення парламентських виборів у жовтні.

У квітні жоден з телеканалів не повідомив у вечірній час про заяву президента ПАРЄ Міньюна з закликом до України пустити до Тимошенко дипломатів і стурбованістю станом здоров'я ув'язненої.

Так само поза увагою лишилися і численні заяви євродепутатів у серпні про недемократичність майбутніх парламентських виборів

в Україні, оскільки до участі в них не допущені лідери опозиції Тимошенко і Луценко.

Оцінка парламентських виборів групою спостерігачів з ПАРС і звіт їх на комісії асамблеї 30 листопада не зацікавив українських тележурналістів. У висновках йшлося про нерівні можливості для кандидатів та зловживання адміністративним ресурсом.

Не прозвучала інформація і про рішення Ради ЄС з питань зовнішньої політики 10 грудня у Брюсселі. Хоча саме в цьому документі означено три умови, за яких ЄС може підписати угоду про асоціацію з Україною ще до листопада 2013 р. — дати саміту Східного партнерства у Вільнюсі. Йдеться про вирішення проблем виборчого законодавства, вибіркового правосуддя та імплементація реформ, закладених у порядку денному Асоціації. Усі 27 держав поставили свій підпис під документом, який віддзеркалює єдину позицію ЄС.

Важливим є аналіз джерел інформації про ЄС в українських теленовинах. Їх виявляється лише три: 1) матеріали власних кореспондентів (зазначимо, що лише 2 телеканали мають постійних власних кореспондентів у країнах Центральної Європи); 2) міжнародні та українські інформаційні агентства, 3) закордонні ЗМІ (телеканали, газети).

Не використовуються як джерела інформації соціальні мережі, офіційні сайти опозиційних партій та їх лідерів.

Таким чином, Європейський Союз як міждержавне утворення загалом та його інституції зокрема мали упродовж 2012 р. мінімальний відсоток згадувань від загального числа повідомлень українських теленовин. Натомість окремі країни-члени ЄС сумарно були представлені десятиро більше за числом повідомлень. Лідером у висвітленні подій з окремих країн є Росія.

Упродовж 2012 року український глядач загальнонаціональних каналів побачив ЄС як об'єднання провідних європейських держав, лідери яких постійно наголошують на вибіркового правосудді в Україні і політичному переслідуванні Тимошенко.

З економічної точки зору 2012 рік виявився важким для єврозони, особливо для Греції та Іспанії. В той же час український глядач не отримав інформації ні про банківську систему ЄС, ні про європейські пріоритети соціальної, науково-технічної, регіональної, податкової політики, ні про засади економічної інтеграції в межах ЄС.

Окрім звільнення Тимошенко, іншою ультимативною вимогою для асоціативного членства в ЄС для України є неможливість членства у Митному союзі.

Спостерігається наступна закономірність у вживанні назв: ЄС найчастіше поєднується з такими лексемами і словосполученнями, як асоціація, Тимошенко, безвізовий режим, вибори в Україні. А назва Європа з: економічна криза, стабільність євро, Росія, ціна на газ та політичний притулок.

Ще одна закономірність—євроінтеграційний курс України і проблеми на шляху його реалізації більше цікавили канали нейтральні до влади (5 канал), або ж опозиційні (ТВі).

З точки зору дотримання професійних стандартів тема «Україна-ЄС» висвітлювалась неодноразово з серйозними порушеннями. Для провладних телеканалів характерними є замовчування окремих фактів і подій, неповнота інформації. А журналісти опозиційних телеканалів цю тему подавали нерідко з оціночними судженнями, тобто надаючи перевагу смислового типу новин над оповідним.

Нагадаємо, що контент-аналіз проводився лише інформаційних та підсумкових за тиждень інформаційно-аналітичних програм. ЄС не раз був в центрі уваги спеціалізованих телепрограм і економічної, і соціальної, і політичної тематики. Але для аналізу були обрані саме новини як найбільш рейтинговий інформаційний телепродукт.

Список використаних джерел:

1. Єлісєєв К. 7 міфів щодо Угоди про асоціацію між Україною та ЄС <http://www.pravda.com.ua/articles/2013/01/9/6981110/>
2. Телекритика. Моніторинг теленовин [електронний ресурс].—режим доступу: <http://www.telekritika.ua/media-continent/monitoring/telenovini/>; Телекритика. Моніторинг телетижневиків [електронний ресурс].—режим доступу: <http://www.telekritika.ua/media-continent/monitoring/teletezhneviki/>
3. Академія Української Преси. Моніторинг політичних новин [електронний ресурс].—режим доступу: <http://www.aup.com.ua/?cat=monitoring&subcat=newst>

Стаття надійшла до редакції 11.11.2013 р.

Федорчук Л. П. Украинские телевизионные новости об евроинтеграционных перспективах Украины (контент-анализ эфира за 2012 год)

Представлено количественные и качественные характеристики темы взаимоотношений «Украина — ЕС» на основе контент-анализа вечерних информационных выпусков на 8 общенациональных телеканалах и информационно-аналитических итоговых на 7 телеканалах.

Ключевые слова: мониторинг, информационный выпуск, Европейский Союз, евроинтеграция.

Fedorchuk Liudmyla. The Ukrainian TV news about Ukraine's perspectives of EU integration (content analysis of news programs for 2012)

The article considers quantitative and qualitative parameters of the topic «Ukraine-EU» based on content analysis of *evening newscasts of 8 national TV channels and information summary programs of 7 TV channels*.

Keywords: monitoring, newscast, European Union, EU integration.

© Федорчук Л. П., 2014